

Synspunkt

Et slag for den sympatiske videnskabsmand

Af Gert Balling
Koordinator af det nationale
netværk for teknologioverførsel
Tlf.: 4525 1115
E-mail: gba@adm.dtu.dk

■ Fiktionens betydning for videnskabens image er undervurderet og burde være et vigtigt samfundsanliggende i massedemokratiets tidsalder, hvor forskere i stadig højere grad skal legitimere deres eget værd overfor offentligheden. Konsekvenserne af et dårligt image kan påvirke prioriteringen og kanaliseringen af forskningsmidler samt optaget af talentmasse på en uhensigtsmæssig måde. Det er en dødsensfarlig cocktail.

Fra og med den nyligt afdøde kommunikationsteoretiker George Gerbners artikel *Science on Television* (1987) står det klart, at TV-seere generelt ser mange programmer om videnskab, teknik og medicin, hvilket jo for så vidt er glædeligt, hvis det ikke lige var fordi programmerne viste sig hovedsageligt at udgøres af spillefilm, TV-serier, doku-soaps etc. Dramatiseringerne er ofte negative repræsentationer af videnskaben og givetvis med til at skabe en unødigt og irrationelt baseret modstand overfor f.eks. bioteknologi.

I den klassiske gyser *Frankenstein* er galskabstemaet affødt af en besættelse af viden for enhver pris – en høj pris, for i dens kølvand følger umenneskelighed og en videnskab ude af kontrol. Siden *Frankenstein* har videnskabsmandens behov for at flytte grænser været fulgt af en skygge som en klar advarsel om, at videnskabsmanden bør holde sig på måtten.

Stereotypen "den gale videnskabsmand" stammer dog ikke blot fra mytologiernes og de kulturelle forestillingers blålus, men også fra prævidenskabens egne erfaringer. Den australske forsker Roslynn Haynes peger på, at da de alkymistiske tekster kom til Europa i arabiske oversættelser, blev alkymien anset for at være en trussel mod kristendommen, og alkymisten som en person der var i ledtog med djæveln. Alkymisterne måtte derfor skjule deres praksis i de senere så berygtede "hemmelige laboratorier", og gennem brugen af hemmelige symbolsprog. Videnskabsmanden blev en suspekt hemmelighedskræmmer, hvilket siden hen har trukket sine tydelige spor op gennem fiktionen.

Det er samtidens banebrydende forskning, der behandles af fiktionen – og bestemt ikke altid for det bedste. Det har i nyere tid især knyttet an til fysik, biologi og medicin i et spænd fra atoms-paltning til genmanipulation. Men videnskab er

svært tilgængeligt stof, og det er film i sin natur ikke. Derfor simplificeres videnskaben på film og tangerer i mange tilfælde staffage, hvilket dog ikke mindsker virkningen på publikum – tværtimod. Film regenererer myter som kollektive kulturelle fantasier, og skaber et billede af videnskabsfolk, der også slår igennem udenfor lærredet. I Hollywood science fiction arbejder forskere i to tredjedel af tilfældene med farlige eksperimenter. Flere end halvdelen af eksperimenterne ender galt og i næsten hvert tredje tilfælde fører eksperimenterne direkte til ragnarok.

De fleste af os har set talløse film, der handler om videnskab ude af kontrol, hvad enten det gjaldt atomkraft, robotter, genetisk manipulation, organtransplantationer, genbanker, kloning, bevidsthedsændrende medicin osv. For ikke at tale om skrupelløse/verdensfjerne og umenneskelige videnskabsmænd, som i hemmelige laboratorier besat af deres forskning holder pressen, etiske komiteer o. lign. på behørig afstand af projekter, de ikke ønsker offentligt eksponeret som problematiske med politiske indgreb til følge. Har disse oplevelser mon været med til at forme vores holdning til forskeren og den konkrete forskning?

Pressen er hurtig til at dømonisere, hvis f.eks. forskningsprogrammet ikke forløber som beregnet, eller trækker måske blot lidt rigeligt på de mytiske figurer for at hjælpe på læseren på vej. Nyhedshistorier sælges på "catchy frases" og "Frankenfoods" blev således kælenavn for genmodificerede fødevarer og indskrev jo unægteligt forskere og forskningsområde i en helt anden kontekst.

Kan fiktionens og pressens iscenesættelse af videnskab og forskere påvirke offentlighedens opfattelse af f.eks. kloning og GMO så meget, at det gør en forskel? En forskel, der f.eks. skulle kunne udløse et politisk indgreb eller en omlægelse af en forskningsstrategi etc. Hvis man tror, at der er noget om snakken, så kunne man spørge sig selv, hvorvidt den manglende søgning på de naturvidenskabelige uddannelser skyldes samme effekt. Det behøver som sagt ikke at være sandt, men hvis det er ... ja, så har vi en vaskeægte gyser.

Lad os derfor lave en global pressionsgruppe, der slår et slag for den velmenende og sympatiske videnskabsmand. Der er flere end du tror. ■